

ИГРИТЕ С ПЯСЪК ЗА ФОРМИРАНЕ НА ЗДРАВНА КУЛТУРА
В ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

Калин Гроздев

SAND GAMES FOR BUILDING HEALTH CULTURE
OF PRE-SCHOOL EDUCATION

Kalin Grozdev

Abstract: *The author of the article presents the results of a social-pedagogical research of sand activities' functions in the educational process. A hypothesis that the sand activities provide non-exploited options for building health culture of pupils at the age of 5 to 7 is checked. The importance of the sand activities for implementing preventive and developing functions of the home upbringing as well as of the mandatory two year pre-school teaching is justified.*

Key words: *sand games, health culture, mandatory two year pre-school teaching*

Резюме: *Авторът на статията представя резултатите от социално-педагогическо изследване за функциите на заниманията с пясък в образователния процес. Подлага на проверка хипотезата, че в заниманията с пясък съществуват неоползотворени възможности за формиране на здравната култура на 5–7-годишните деца. Обосновава значението на заниманията с пясък за осъществяване на профилактични, превантивни и развиващи функции в домашното възпитание и в задължителната двугодишна подготовка за училище.*

Ключови думи: *игри с пясък, здравна култура, задължителна двугодишна подготовка за училище*

Въведение

Формирането на здравна култура трябва да се превърне в основен проблем на задължителната двугодишна подготовка на 5–7-годишното дете. За успешното решаване на задачите, произтичащи от този най-съществен проблем, учителите, родителите, обществото се налага да преоригнат всеки бъдещ първокласник за търсене на най-подходящото място за здравословна игра. В детските спомени на всеки възрастен пясъкът и увлекателните игри в него връщат към безгрижното усвояване на опит, представи, знания, умения, отношения, съпътствано с укрепване на здравето, закаляване на организма и поддържане на весело настроение. Не е случайно, че значителна част от съвременните родители с високи постижения в професията правят опити за намаляване престоя на семейството пред компютъра, като се връщат към спомените си за пясъчника и помагат на своите деца с идеи за игри от пясъчната педагогика.

Един от съвременните привърженици на пясъчната педагогика ме ориентира за разработване на тази статия. В деня на бащата (26 декември) той разказа пред родители на бъдещи първокласници, че в игрите с пясък е успял да разреши много от възпитателните проблеми не само със своите деца, а и с техни връстници. След като презентира саморъчно изработения пясъчник и увлекателно представи неговите функции, зададе множество въпроси, на които присъстващите възрастни, може би, и сега не са намерили достатъчно изчерпателни отговори, но продължават да ги търсят. Сред основните питания силно впечатление ми направиха следните: Необходими ли са на съвременните деца зани-

манията с пясък? Обичат ли да играят с пясък? Осигурена ли е подходяща материална база за игри с пясък къщи, в детската градина, в парковете, в детските площадки, в пространствата за отдих и игри? Дали пясъчникът е най-подходящото място за възпитаване на децата в здравна? Изследвани ли са възпитателните, образователните, развиващите, терапевтичните функции на игрите с пясък? Проучени и популяризирани ли са ефективните технологии за игри с пясък в подготовителните за училище групи?

В търсенето на отговори по поставените и по много други въпроси, произлизащи от тях, е конкретизирана целта на статията, а именно: разработване и представяне на модел за формиране на здравна култура в подготовителните за училище групи, основан на игри с пясък.

Сведения за функциите на пясъка в образователния процес

В източниците по история на педагогиката и българското образование пясъкът е описан като необходим материал за обучението по писане на буквите и цифрите. Във взаимното училище всеки ученик притежава пясъчна кутия (плитко сандъче), където възпроизвежда образа на показвателя (Гечев, 1975: 207). Пясъкът с неговите характерни физически качества на сипещо се вещество осигурява възможности за многократно извършване на целенасочени учебни действия, укрепващи физическото и психичното здраве на ученика и същевременно благоприятстващо трайното формиране на основни учебни навици. Чрез повторенията се развива фината моторика на пишещата ръка, а възможностите за заглаждане повърхността на пясъка и повтаряне на упражнението увеличават психическата издръжливост на ученика, предразполагат го към удължаване на времето за полагане на умствени и физически усилия.

Със създаването на детските градини пясъкът намира още по-широко приложение в образователния процес. За детето се създава пространство, което е безопасно и същевременно много подходящо, за да формира основни културни и хигиенни навици. То не само се занимава със сипещото се вещество, но и усвоява навици за опазване на ръцете, дрехите, обувките. Развива съобразителност, когато удовлетворява свои желаниа за сипване, пресипване, формуване и пр. Проявява спокойствие, търпимост, търси партньори за игри и забавления.

Не е случайно, че образователното предназначение на игрите с пясък са разпознати и са оценени техните функции – възпитателни, развиващи, обучителни, профилактични и пр. С разкриването на всяка детска градина към нейната материална база се обособява и поддържа специално пространство – пясъчник. През 1891 г. в списание „Учителски другар“ (Русе) д-р Ю. Уффелман, като поставя въпроса за създаване на „хигиенична наредба в предучилищните възпитателни заведения“¹, към изискванията за добре уредената и подходящо мебелирана забавачница допълва и пясъчника. Актуално звучи и днес описанието на д-р Ю. Уффелман за привлекателното и защитено място за детските игри. Отредил му е специално пространство в широкия двор на детската градина, където има още дървета, площадки за игра, затревено място, място за почивка, лехи за градинарство и чешма. В това кратко описание се съдържа всичко необходимо, за да се опази животът на детето, да му се осигури най-подходящата образователна среда за занимания и отдих. Нещо повече е важно да се допълни, че заниманията с пясък са само част от всички дейности, осъществявани в детската градина за отглеждане и възпитаване на физически здраво, психически устойчиво и интелектуално развиващо се поколение.

Игрите с пясък и техните функции в съвременните образователни условия

Интересите към игрите с пясък в наши дни нарастват предимно от страна на родителите с високи постижения в своите професии и задълбочена осведоменост за тенденциите в общественото развитие. Те основателно търсят все още неоползотворени ресурси във времето на задължителната двугодишна подготовка за училище, ръководени от убеждението, че цялостната житейска и професионална реализация на децата им след 15–20 години коренно ще се различава от досега съществуващата. Затова правят опити да променят начина на живот в семейството, за да отгледат и възпитат физически здраво и психически устойчиво поколение.

От една страна, изучават научно обосноваваните характеристики на закономерностите във възрастовото развитие. Известно е, че към края на четвъртата година от своя живот детето вече е придобило известен личен опит, който успешно ползва за самостоятелно справяне с определена част от ежедневните възлаганите му задачи. Наличието на известни представи, знания, умения, отношения развива неговото

самочувствие и увеличава увереността му за самостоятелни занимания. Стремещът за осигуряване на повече независимост от намесата на възрастните непрекъснато нараства. Детето навлиза в криза на развитието, породена от силното желание за самостоятелност и все още ограничените индивидуални възможности за справяне в разнообразните и противоречиви житейски ситуации. Както уточнява Ерик Ериксон в откриването на противоречия и правенето на опити за разрешаването им, 5–7-годишното дете развива инициативност и стремеж за социално изявяване. Когато среща ограничения, заживява с чувство на вина. Изпитва потребност от общуване с връстници, но и проявява избирателно отношение към тях, като търси и подбира свои по-близки другари, приятели. Ръководи се от усвоени правила, търси и намира подходящо поведение в разнообразни ситуации. Същевременно обогатява емоционалния си опит в социалните взаимодействия, като изгражда и преживява чувство на справедливост (Ериксон, 1996).

От втора страна, житейските тревоги се основават на популярни публикации за здравния статус на децата. Непрекъснато нараства информацията за завишаване броя на диагностицираните деца с различни увреждания на зрението, слуха, опорно-двигателния апарат и др. Констатирани са и несвойствени за възрастта заболявания (високо кръвно налягане, диабет и др.). Нарастват притесненията, че и децата от предучилищна възраст са застрашени от проявяване на компютърна зависимост.

От трета страна, чрез задълбочени научни изследвания се очертават реални заплахи от пропуски и допускане на слабости в образователния процес. Като анализира бързите темпове на научното развитие и внедряването на нови технологии, И. Попчев споделя загриженост за бъдещето на най-младото поколение. Изказва съмнения за изоставане на образованието и обосновава необходимостта от неговата бърза и ефективна модернизация в мисленето на съвременния човек (Попчев, 2007). Подобни тревожни тенденции се откриват и в много други изследвания. Протичащото стремително внедряване на нови производствени технологии е световна тенденция, която води до много бързо разслояване на обществото. Оказва се, че доскоро успешно реализираните се на пазара на труда изведнъж трябва да преминават към групата на безработните (Стиглин, 2014; Пикати, 2014). Като изучават новите технологии и потребностите от висококвалифицирани специалисти, Р. Сускинд и Д. Сускинд представят нова структура на професиите. Те убедително предсказват, че значителна част от съвременните професии ще бъдат без възможности за упражняване, друга част ще продължат съществуването си след модернизирани, но ще се появят и нови, непознати засега професии (Сускинд, Сускинд, 2015). Към тези публикации могат да се прибавят още много, но общото в тях е, че основателно бъдат тревогите на родителите за бъдещето на техните деца. Търсенето на разумен изход е преди всичко в опазване на детското здраве и разумно оползотворяване на възрастовия потенциал в осъвременена образователна среда.

Естествена част от тази образователна среда трябва да бъде пясъчникът. Неговото предназначение е за игри и развлечения на бъдещите първокласници, които преди всичко с подходящи за възрастта занимания да се приобщават към общочовешките норми на здравната култура. Пясъчникът осигурява условия за общуване в защитено и приятно място за практически занимания. Предполага за формиране на представи и усвояване на знания за здравето, изграждане на хигиенни умения и навици, внушаване на отговорност към самоценността на живота и опазването му. В заниманията със сипещо се вещество детето усвоява нов тип умения, които го подбуждат към находчивост и изобретателност. Затова, от една страна, много идеи от ефективни съвременни образователни технологии могат да се приспособят за практическа реализация в игрите с пясък (Волков, 1990; Хуторской, 2003; Кулютин, 2006 и др.)

От друга страна са сведенията за любопитството на децата към дейностите с пясък. В пресечната точка на така очертаните вектори попада пясъчната педагогика. Тя е част от творческата педагогика, същевременно е и основа, върху която се създават пясъчната профилактика и пясъчната терапия. Предпазването от заболявания (профилактиката) и лечението, реализирано в занимания с пясък (терапията), все по-често се препоръчва и на деца със специални образователни проблеми. Справедливо е да се отбележи, че развитието на пясъчната терапия изпреварва развитието на пясъчната профилактика. Наличието на разпознаваем проблем сравнително по-бързо ориентира към търсенето на начини за неговото изучаване и правене на опити за разрешаването му. На това постижение трябва да се отдаде полагащото му се значение. Същевременно не трябва да се подценява

наличният ресурс за пясъчна профилактика, която е така необходима на съвременното дете от подготвителните за училище групи.

Приложение на играта в пясъчната терапия

Игровата дейност осигурява разнообразни възможности за пясъчна терапия. В пясъчниците намират своето място всички, които посещават детската градина. Към социалния живот на групата се приобщават и децата със специални потребности, и децата с дарби, и хиперактивните. Заниманията с пясък изпълняват специфични функции: развлекателни, релаксиращи, развиващи, целебни и др. Не е случайно, че пясъчната терапия се подрежда сред нетрадиционните методи за лечение. Към тях се причисляват още: фито-, аромо-, хромо- и други терапии. В търсене на предимствата на пясъчната терапия пред другите терапии се очертават нейните най-съществени характеристики – подвижност и отвореност. Чрез тези характеристики пясъчната терапия е в състояние да се обогатява с похвати от всички останали нетрадиционни терапии.

Всяка от нетрадиционните терапии предписва ползването на специфично лечебно въздействие за разрешаване на конкретни проблеми. Целебните вещества, ароматите са основни средства за въздействие във фитотерапия, аромотерапия. Фитотерапията си служи с лекарствени растения, аромотерапията лекува с помощта на фитокомпозиционни аромати на цветя и растения. Хромотерапията ползва лечебното въздействие на цвета върху организма на човека. От арттерапията се обособяват лечебните въздействия чрез музика, изобразително изкуство, театрално изкуство и др. Музикотерапията прилага специфичното въздействие чрез музиката върху пациентите за постигане на терапевтични цели. Имаготерапия отвежда към ранния опит с неговите положителни и отрицателни влияния през целия живот на човека. Театрализацията включва: куклотерапия, приказна терапия. Литотерапията предписва лечение чрез въздействие с камъни (минерали) върху определени точки на човешкото тяло. Представените целебни въздействия успешно могат да се приложат в заниманията по пясъчна профилактика и пясъчна терапия. Чрез тях се активизира сетивната активност. В съответствие с теорията за сензорната интеграция обновяването и обогатяването на терапевтичните въздействия благоприятства формирането на способности за успешно учене (Айрес, 2016). Към представените дотук предимства на заниманията с пясък е важно да се допълни още едно – приобщаването на детето към трудовата дейност на родителите при изработване на пясъчник.

Домашните занимания за изработване на пясъчник

Макар и да е най-лесно закупуването на пластмасови съдове, обикновено бащите предпочитат да привлекат своите деца в домашни занимания за изработване на пясъчник. Проявяват предпочитания към дървесината, която оценяват за по-подходяща в сравнение с пластмасата. Избора на естествения пред изкуствения материал правят по критерии за здравина, безопасност, естетическа стойност. Преобладават становищата, че пластмасата по-бързо „стареє“ на слънцето, чупи се и крие опасности от нараняване.

Чрез заниманията за изработване и поддържане на пясъчника родителите не само обогатяват практическия опит на детето за обработване на дървесина, а и подпомагат проявяването и формирането на естетическия му усет. Една от много важните теми за обсъждане е избирането на най-подходящи цветове за боядисване частите на пясъчника. Обмянето на мисли за оцветяването на пясъчника служи за усъвършенстване функциите на сензорните органи и възпитаване на наблюдателността. Разглеждането на готови пясъчници и обмислянето на идеи за оцветяването на домашния пясъчник активизира мисловната дейност. Налага се търсенето на практически и рационални способи за разделяне на цялото – пясъчника, на неговите части. Всяка част е важна за направата на пясъчника, затова трябва да бъде забелязана и назована. Тук семейното занимание се доближава до целенасочените ситуации за съчиняване на описание, провеждано в детските градини (Петрова, 2012). Необходимо разпознаване на всяка част от пясъчника и обясняване на нейното предназначение. Различията в броя на частите насочват към уточняване на количеството и определяне на броя им. *(Пясъчникът се състои от едно дъно, четири стени. Дъното има горна и долна част. Стените имат външни и вътрешни части.)*

В общуването за цветовото оформяне на пясъчника се разширява кръгзорът на детето. То основателно иска да узнае защо дъното и вътрешните стени (бордът) на повечето от разглежданите

пясъчници са оцветени в синьо, а външните им страни са в истинския цвят на дървесината. Тук родителят трябва да е подготвен, за да разкаже повече за успокояващото въздействие на синия цвят върху хората. Както възрастните, така и децата се чувстват по-спокойни в обкръжението на обекти, оцветени в синьо. (*Синьо е небето, синя изглежда водата в дълбоките реки, в морето, в океана. Цветът на дървесината е сходен с цвета на пясъка, на почвата.*) Докато опознават естествения цвят на дървесината и търсят аналогични цветове прилики, събеседниците откриват красотата в нея, договарят се за нейното опазване и поддържане. Чрез разговорите за оцветяването на пясъчника детето узнава и за съществуването на планетата Земя. Прави свои опити за създаване на любимо място за игра, което прилича, но и се различава от огромната планета.

Най-често изработвани в домашни условия са два вида пясъчници - за индивидуални и групови занимания. За направата на първия вид се използва дървесина, която се обработва и оразмерява пред погледа на детето. От възпитателна гледна точка е важен процесът на изработването на здрава отворена кутия с размери 50 x 70 x 8 см. Затова внимателното сглобяване на нейните части, назоваването, проверяването дали изделието ще може да изпълнява замисленото предназначение, основателно ангажира детското любопитство. Докато си сътрудничат, бащата и детето обсъждат начините за постигане на здравина при съединяването на отделните части. Тази здравина е необходима, тъй като в пясъчника трябва да се задържа както сух, така и влажен пясък. Договарят се, шегуват се как ще си разделят образувалото се работно поле. То за възрастния е с площ 50 x 70 см, а за детето е сензорно опознавано реално пясъчно пространство за игра. Постигат споразумение, че в пясъчника може да играе самостоятелно само един бъдещ първокласник, но може да покани поне още един – приятел, другар, член на семейството. Бащата и детето заедно измерват дълбочината. Тя за възрастния е 8 см, а за детето е място, в което се побира достатъчно количество пясък. Търсят най-подходящото място за разполагане на пясъчника в някой от ъглите на терасата или в кътче от двора.

Разнообразието от многократно извършвани действия за сипване, разсипване, пресипване и други увлича, а и същевременно активизират тактилната чувствителност на дланите. Разнообразните действия предразполагат развитието на сърчностите на ръцете и координацията между тях. Играта благоприятства интегрирането на функциите на сетивните органи – вестибуларен, зрителен, слухов, развива кинестетичните усещания. Детето се приучва в спазване на правила за хигиена на работното място и поддържане на ред в обкръжаващата го среда. Обикновено поставя до пясъчника друг съд за излишния пясък. Чрез тези занимания формира умения за самоконтролиране на действията си върху работното поле. Проявява предприемчивост, съобразителност, находчивост.

Значително по-добри условия за игра създават пясъчниците с размери 100 x 140 x 8 см. Те са подходящи за игри на двора, на площадката пред жилището или в други защитени места. Осигуряват работно поле с размери 100 x 140, в което могат да играят повече деца. Така заниманията в този пясъчник стават значително по-интересни, тъй като всеки от играещите има свой замисъл и обогатява с идеите си обкръжаващите го. Същевременно пясъчникът се превръща в предпочитано място за социализация. За да бъде по-продължителна и увлекателна играта, се оказва, че на всеки е необходимо търпение, отзивчивост, сговорчивост, отстъпчивост. Построяването на дворци, мостове, изкопаването на язовири, морета, океани, очертаването на потоци, реки, издигането на могили, планини, оформянето на низини и т.н. е не само претворяване на опит, а и развитие на интелект с полагане на умствени и физически усилия. В описаното многообразие от занимания се съдържат идеи за проявяване и развитие на всяка една от интелигентностите, които Х. Гарднър разграничава в своята теория за множествената интелигентност: лингвистична, логико-математическа, музикална, телесно-кинестетична, пространствена, интерперсонална, интраперсонална и още две – натуралистична, екзистенциална (Гарднър, 1983; 2004).

Още за съвременната пясъчна игрова технология

Съвременната пясъчна игрова технология включва три последователни етапа. В първия детето играе самостоятелно и удовлетворява желанието си за занимания в пясъка. Във втория етап възрастният наблюдава, не се намества в свободните игри, но обмисля начини за обогатяването и разнообразяването им. В третия етап възрастният прави предложение на детето да поиграят заедно.

В първия етап за игрите с пясък е достатъчно обичайното пространство, в което детето се чувства по-сигурно и спокойно. То самостоятелно избира и създава свои занимания, като се ръководи от спонтанни подбуди за интересуваща го развлекателна дейност. Със своето поведение ориентира възрастните в своя наличен опит.

Във втория етап детето постепенно изчерпва замисъла на своята игра. Това състояние трябва да бъде разпознато от възрастните. Като проследяват неговите действия в пясъка, те по-точно могат да определят индивидуалните му постижения и проблеми. За да установят в момента неговите потребности от общуване, наблюдаващите трябва да притежават известна педагогическа, психологическа, социална, медицинска подготовка.

Чрез тази многоаспектна и многопластова подготовка конкретизират своите задачи за третия етап на заниманието. Необходимо е установяване на игрово взаимодействие за създаване на адекватна ситуация на общуване. Преди всичко възрастните трябва да умеят да предизвикват и да поддържат специфично прагматично ориентирано взаимодействие. В него много съществено се различават нагласите на възрастните от нагласата на детето за занимания. Възрастните се ръководят от желанието за предварително обмислени въздействия, целящи предаване на знания, умения, отношения, цялостен опит. Нагласата на детето е за развлечение, а не за целенасочено учене.

Позицията на възрастните в пясъчната педагогика

Преди всичко на възрастните се налага да осмислят своята позиция „на чужда територия“. Те трябва да заемат място на водени от детето за извършване на разнообразни отморяващи и развлекателни действия. В преобладаващата си част тези действия са за удоволствие и помежду им няма ясно изразена логическа връзка. Наложително е възрастните да отчитат съществените различия между своето мислене в продуктивната дейност, и усещанията, възприятията, преживяванията на детето в заниманията с пясък. За него е водещо любопитството към всичко, което може да извърши със сипещ се материал. Този материал не прилича нито на играчките, нито на ежедневно използваните вещи. Предимството му е в невъзможността за нанасяне на вреди. Не се чупи. Ако се разсипе, може да се събере. Ако се замърси, трябва да се промие. Всяко от тези и много други занимания с пясък са източник за усвояване на необходим практически опит. В тези занимания се променят и възрастните. Те сякаш забравят за обичайните забрани и предупреждения, с които много често си служат възрастните.

В пясъчното пространство са разрешени всички възможни за досещане и правене действия, тъй като материалът не се чупи, не се поврежда. Само осигурява безопасна и приятна територия за стъпване, ходене, лягане, изправяне и правене на фигури, украсяване, разрушаване. Всичко описано създава много повече спокойствие на родителите, но само до определен момент. Тогава детето изпитва безразличие към своите еднообразни действия с пясъка. Възможно е да отправи въпроси, като се ръководи от подбуди с прагматична насоченост. Не винаги чрез тях желае да узнае нещо. В повечето случаи се стреми да привлече вниманието на възрастните към себе си. Затова на тях им е необходима чувствителност за разпознаване на подбудите, от които се ръководи детето, тъй като не притежава достатъчно опит за себеизразяване. Обикновено към изказаното обръщение то допълва паралингвистична информация, като ползва жестове, мимика, активни движения, лицеизраз. В интонацията и в измененията на външния си вид изразява определени подбуди за разнообразяване на досега извършваното с желание за развлечение в пясъка. Характерът на подбудите е лесно разпознаваем по промените в поведението (*емоционални, волеви, интелектуални, естетически, нравствени и пр.*). По свой начин то се опитва да активизира и да приобщи възрастните, които, от своя страна, трябва да се досетят и да намерят отговор поне на два основни въпроса: *какво прави? Защо прави точно това?*

Обикновеното любопитство вече е изчерпило своето предназначение и трябва да бъде подменено с припомняне, търсене, подбиране на най-подходящите техники за продължаване на пясъчното занимание. Настъпва време за сътрудничество, което е посветено на споделяне на опит, съвместно търсене на отговори по интересни въпроси, обединяване на усилията за разрешаване проблеми. Тъй като желанието за това взаимодействие не винаги е ясно изразено, родителите трябва да усвоят начини за „*доближаване до общ интерес*“. Основна движеща сила в това доближаване е взаимната обич в семейството, благодарение на която всички полагат едновременно физически и умствени

усилия. В тези минути социалният опит на детето се обогатява с представи за друга дейност на прехода между игровата и учебната дейност – обучаващата игра.

В обучаващата игра водещо е положителното емоционално отношение към заниманията по конструиране с пясък. За възрастните минутите са посветени на връщане към детството, а за детето към опознаване на необходимо, важно и значимо занимание. В него с помощта на готови форми занимаващите се правят фигури, които са интересни с привлекателния си външен вид. Насладата от наблюдението върху сътвореното от пясък благоприятства проявяването и усъвършенстването на детския усет за красивото. Възрастните, от своя страна, разкриват своите критерии за красота. Цялостта, завършеността на някои от пясъчните фигури е повод за разкриване на несъвършенствата в други. Докато работещият екип търси и открива причините за настъпващите промени във външния вид на фигурите, детето усвоява умения за извличане на важна информация. Различава качествата на сухия от качествата на влажния пясък. Достига до заключението, че когато пясъкът е сух и от най-красивата форма е невъзможно получаването на желаната красива фигура. Позовава се на спомена за подобни съвместни занимания с възрастните и предлага начин за подобряване формообразуващата структура на пясъка с добавяне на вода.

Въз основа на опита си за занимания със сипещо се вещество детето развива съобразителност и предприема действия за подобряване външния вид на изработваните фигури. Така разширява практическия си опит не само с пясък, а и с вода. В тези занимания се развива тактилно-кинестетичната чувствителност на фината моторика на ръцете. Формират се умения за различаване и назоваване на физическите свойства на материала (*сух, влажен, мокър; горещ, топъл, студен*). Докато създава и осъществява идеи за разнообразяване на своите занимания, придобива умения за извършване на характерни действия за игрите с пясък (*сипва, пресипва, разсипва, събира и пр.*). Въз основа на влаганите усилия за носене, преместване, разместване и т.н. уточнява представата си за теглото на ползвания материал. Изказва мисли за резултатите от сравняването на усещанията за тегло (*Пясъкът в лопатката е по-лек от пясъка в кофичката. Мокрият пясък в жълтата лопатка е по-тежък от сухия пясък в синята лопатка.*). Забелязва сходствата или различията в количеството на пясъка в съдовете, които ползва в играта. Създава си и решава практически задачи, чрез които разширява представите си за зависимостите между вместимост и количество. Отговаря на своите въпроси с практически действия, като прави опити. Пресипва пясък от една кофичка в друга и установява, че трябва да подбира необходимите му съдове за игра по определени правила. Разбира, че не винаги неговите желания съвпадат с материалните условия на игровата ситуация. Ако иска да пресипе пясък от една кофичка в друга, трябва да подбере подходяща (*т.е. да е толкова голяма, колкото е пълната*). Ако вземе по-голяма кофичка и пресипе пясък от по-малка, остава празно пространство в нея. Необходим му е още пясък, за да я напълни догоре. Когато иска да пресипе пясък от по-голямата в по-малката, открива, че остава излишен пясък. В тези занимания то многократно извършва увеличащи го действия, но не винаги изявява желание за общуване с някого. За да прояви желание за общуване, трябва да се създаде социална ситуация. В нея е водеща ролята на събеседника, който не само също се интересува от заниманията с пясък, а и знае много за тях. Именно в тези съвместни игрови действия възникват най-подходящите условия за забелязване, опознаване и назоваване на обект (предмет, негов признак, действие, местоположение и пр.). Практическата дейност се обогатява с интелектуални похвати за учене на родния език, в което извършването на активни действия поражда необходимостта от словесно общуване. Практическата дейност с пясък създава благоприятни предпоставки за комуникация. Затова в пясъчника бързо и лесно се учи не само първият, а и всеки пореден език. Достатъчно е да се появи подходящ събеседник, за да се променят, подменят и речевите средства за комуникация.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Както всички деца по света, така и съвременните български деца опознават и обикват заниманията с пясък, ако им са осигурени необходимите материални, социални, педагогически, психологически, хигиенни и други условия. Макар и да се увеличат в голямото разнообразие на заниманията с този материал, предпочитат игрите. Колкото по-продължителни са те, толкова повече идеи е възможно да възникват. Извършеното социално-педагогическо изследване осигури сведения за състоянието на домашното възпитание и сполучливите опити за създаване на подходяща материална база за игри с пясък. Силна страна в тези практики е съобразяването на основни социални, педагогически, пси-

хологически, медицински, хигиенни правила за манипулиране и периодически промиване на използваното количество сипещо се вещество. Въз основа на споделените размисли за образователното значение на игрите с пясък със сигурност може да се твърди, че пясъкът е най-подходящото място за възпитаване на децата в здравна култура. Събраните примери за възпитателните, образователните, развиващите, терапевтичните функции на игрите с пясък са надеждна основа за създаване и популяризиране на ефективните технологии за игри с пясък на 5–7-годишните деца в подготовката им за училище.

БЕЛЕЖКИ

¹ **Уффелман 1891:** Уффелман, Ю. Забавачниците. Сп. *Учителски другар*. Ред. Р. Попов, Русе, г. 1, бр. 3, с. 20. // **Uffelmann 1891:** Uffelmann, Yu. Zabavachnitsite. Sp. *Uchitel'ski drugar*. Red. R. Popov, Ruse, g. 1, br. 3, s. 20.

ЛИТЕРАТУРА

- Айрес, Э. Дж. (2016).** *Ребенок и сенсорная интеграция. Понимание скрытый проблем развития ASIR*. Москва: Теревинф. // **Ayres, Dzh. (2016).** *Rebenok i sensornaya integratsiya. Ponimanie skryty problem razvitiya ASIR*. Moskva: Terevinf.
- Альтшулер, Г. С. (2007).** *Найти идею. Введение в теорию решения изобретательских задач*. Москва: Альпина Бизнес Букс. // **Alytshuler, G. S. (2007).** *Naiti ideyu. Vvedenie v teoriyu resheniya izobretatelskikh zadachi*. Moskva: Alypina Biznes Buks.
- Волков, И. П. (1990).** *Цель одна – дорог много: Проектирование процессов обучения*. Москва: Просвещение. // **Volkov, I. P. (1990).** *Tsely odna – dorog mnogo: Proektirovanie protsessov obucheniya*. Moskva: Prosveshchenie.
- Гарднър, Х. (2004).** *Нова теория за интелигентността. Множествените интелигентности на 21 век*. София: Сиела. // **Gardnar, H. (2004).** *Nova teoriya za inteligentnostta. Mnozhestvenite inteligentnosti na 21. vek*. Sofiya: Siela.
- Гечев, М. (1975).** *Взаимните училища у нас. – В: История на образованието и педагогическата мисъл в България*. Том първи. Под ред. Н. Чакъров, София: Народна просвета. // **Gechev, M. (1975).** *Vzaimnite uchilishta u nas. – V: Istoriya na obrazovaniето i pedagogicheskata misal v Balgariya*. Tom parvi. Pod red. N. Chakarov, Sofiya: Narodna prosveta.
- Ериксон, Е. (1996).** *Индентичност, младост и криза*. София. // **Erikson, E. (1996).** *Indentichnost, mladost i kriza*. Sofiya.
- Стиглиц, Дж. (2014).** *Цената на безработицата. Как днешното разделено общество застрашава бъдещето ни*. (Превод от английски език). София: Изток-Запад. // **Stiglits, Dzh. (2014).** *Tsenata na bezrobotitsata. Kak dneshnoto razdeleno obshtestvo zastrashava badeshteto ni*. (Prevod ot angliyski ezik). Sofiya: Iztok-Zapad.
- Козина, И. (1997).** *Case study – некоторые методические проблемы. – Рубеж № 10-11, с. 177 – 189.* // **Kozina, I. (1997).** *Case study – nekotore metodicheskie problem. – Rubezh № 10-11, s. 177 – 189.*
- Кулюткин, Ю. Н. (2006).** *Эвристические методы в структуре решений*. Москва: Алфа-книга. // **Kulyutkin, Yu. N. (2006).** *Evristicheskie metod v strukture resheniy*. Moskva: Alfa-kniga.
- Петрова, В. (2012).** *Развитие на речта в предучилищна възраст*. Велико Търново: Слово. // **Petrova, V. (2012).** *Razvitie na rechta v preduchilishtna vazrast*. Veliko Tarnovo: Slovo.
- Попчев, И. (2007).** *Науката, образованието и времето. – В: Сборник с доклади от юбилейна научна конференция с международно участие. Част II. Смолян.* // **Popchev, I. (2007).** *Naukata, obrazovaniето i vremeto. V: Sbornik s dokladi ot yubileyна nauchna konferentsiya s mezhdunarodno uchastie. Chast II. Smolyan*
- Хуторской, А. Б. (2003).** *Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения*. Москва: МГУ. // **Hutorskoj, A. B. (2003).** *Didakticheskaya vristika. Teoriya i tehnologiya kreativnogo obucheniya*. Moskva: MGU.
- Pikety, Th. (2014).** *Capital in the Twenty-first Century*. New York.
- Susskind, R., D. Susskind. (2015).** *The Future of the Professions*. Oxford University Press.